

νά καίει πού θά τόν ανάδουμε ἀπ' τὸ φεγγάρι. Τὸ πρωῒ, χάραμα ἀκόμα, πρῶτοι νὰ προσφέρουμε τὴ θυσία στὸ θεὸ τῆς ζωῆς, — ἀνθοῦς πού θά τοῦ ἔθρεψε τὸ φιλὶ καὶ τὸ πάθος. Καὶ οἱ στιγμὲς πού περνᾶνε βαρεῖες καὶ θανατερές γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀτέλειωτους κι' ἀγέραστους νὰ μᾶς δείχνουν τοὺς ἑαυτοὺς μας. Νὰ σβύσουμε πάνω στοὺς βραδυνούς ρεμβασμούς μας, μὲ τὰ μάτια στὰ μάτια. Ὅταν τὸ σύμπαν, καρὰδι μὲ μύριους φανούς, θάρσζει σιγαλινὰ στὰ νερὰ τῶν τελευταίων στιγμῶν, γιὰ κάπου μακρότερα νὰ μᾶς πάρει.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΑΠΛΩΘΗΚΕ ΤΟ ΧΙΟΝΙ

Ἀπλώθηκε τὸ χιόνι ἀπαλὰ
Καὶ σκόρπητε τριγύρω τὴ γαλήνη.
Μὲ τὴ βροχὴ δὲ μοιάζει. πού κυλᾷ
Κ' εἶναι σὰ νὰ ξεπούνε θρόνοι,

Ἀπὸ καρδιὲς γυναίκες πού πονοῦν
Μὰ δὲ βυστάνε πᾶν τὸν ἔρωτά τους,
Καὶ ξίφνον θέλουν ὅλα νὰ τὰ ποῦν
Μὲ τὰ παθητικὰ τὰ δάκρυά τους...

Καὶ πότες ἀνταριάζεται ἡ Βροχὴ
Καὶ κλαίει γι' αὐτοὺς πού μίσησαν, καὶ κλαίει,
Καὶ πότες μὴς γιοῦλας γίνεται φωνή
Καὶ λείει τὰ παραμυθιὰ τῆς, καὶ λείει...

Μὰ εἶναι κατὶ λύπες, πού ἀφορμῇ
Καρμὰ δὲν τίς γεννᾷ, καὶ πὶὸ σκληρὲς εἶν' ἀπ' τίς ἄλλες
Τὶς νύχτες τοῦ Χυνόπωρου ἡ Βροχὴ,
Τὶς τραγουδῇ μὲ τίς ἀριεῖς, βαρεῖες τῆς στάλες.

Γιομάτο ἀλήθεια χάρις κι' ἀρχοντιά
Τὸ χιόνι, ὅλο τὸν κόσμον συνεπαίρνει
Μὰ ἐγὼ λατρεύω τὴ Βροχὴ, πού ὅταν ξεσπᾷ
Σὰ μεθυσμένη στ' ὄνειρο μὲ σέρνει...

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ι ΒΗΛΑΡΑ: Ποιήματα. Λογοτεχνικὴ βιβλιοθήκη. Φέξη, 1916 δρ. 2.50. Στὴ σειρά τῆς ἴδιας βιβλιοθήκης βγήκε καὶ τοῦ Bernard Shaw ἡ κομωδία: «Ὁ ἄνθρωπος κοὶ τὰ ὄπλα», μετὰφρ. Α. Παλαμά, (δρ. 1.50).

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Στὸ φίλο Ν. Καδερινό. Σὲ παρακαλοῦμε νὰ περάσεις ἀπὸ τὸ γραφεῖο, 9—11 τὸ πρωῒ ἢ 3—5 τὸ ἀπομυήμερο.

Ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΗΣ

3.—

Τόσο ὥραϊα τὸν Τραγουδιστὴ τραγουδεῖ. Σ' ἀντίθεση πού δὲν τὴ θέλησε ἐξωτερικὰ δραματικὴ μὰ τέλεια ψυχικὴ τὸν ἐπλάσεν ἀντίθετα στὸν Πρωτομάστορα πού στὴν Τέχνη νὰ χαριστεῖ πρέπει, κάθε Ἀγάπη θυσιάζοντας στὴ Συντέλεια τῆς Δημιουργίας γιὰ νὰ φτάσει, εἶναι ὁ δειλὸς διαβάτης τῆς ζωῆς πού ὅλο του τὸ εἶναι στὸν Ἐρῶτα προσφέρει, στὴ λατρεία τῆς Ὁμορφιάς — μόνο γιὰ νὰ λατρεύει. Στεφάνια δὲ θέλει ἀπὸ τὴ Ζωή. Αἰώνιος νοσταλγός, ἀλλὰ νοσταλγὸς χωρὶς καμιὰ πικρία, μὲ μυστικὴ χαρὰ, τὴ Νίκη σ' αὐτὴ τὴν Ἀδυναμία του βρίσκει, στὸ θησαυρὸ τῆς ἐντατικιάς Ἀγάπης. Κάποτε ἀναιρεῖται τὴ γλύκα τοῦ χαμηλοῦ σπιτιοῦ: «Νὰ γρυῖξεις τὸ βράδι καὶ νὰ σὲ περιμένει στὸ κατόφλι ἡ γυναῖκούλα σου στὰ γόνατά της τὰ ξεστὰ κρατώντας τὴν Εὐτυχία». Μὰ κι' αὐτὸ δὲ θὰ τῷ χεῖν δὲν αἰστάνεται παράπονο. Τὴ γλυκεῖα ζωοῦλα τοῦ τὴ δίνει ἡ ἀπάρνηση κάθε ἐξωτερικῆς ἐπιτυχίας, τὸ ρόδο ἀπὸ τὸ χεῖρ τῆς Ἀγάπης του καὶ ἡ φλογέρα, Χαμόγελα Λουλούδια καὶ Σκοποῖ. Ὁ Ψηλορείτης φαντάστηκε τὸ δειλὸ Ἐρωτευμένο... καὶ Τραγουδιστὴ τὸν εἶδε ἁρμονίες στὴν Τραγωδία σκορπώντας. Χαμένος στὰ ὄνειρα καὶ στίς μελωδίες Τραγουδιστὲς ποῖ «νὸτα ἀναπάντεχη ἀρκαδικῆς γαλήνης ξεπετοῦν στὴ γλαυὴ τοῦ κόσμου» μποροῦν νὰ αἰστανθοῦν τίς ἐπερχόμενες ἀγάπες. Τραγούδια ὅχι δυνατὰ πού τίποτα δὲν ὑψώνουν, τίποτα δὲ χαλκύν, μόνο πολὺ γλυκὰ διαβατικά σὰν κι' αὐτοὺς το-νίζουν. Ὁ κόσμος τοὺς θεωρεῖ τρελλοὺς κ' εἶναι ἐλεύθεροι ὅσο θέλουν λυγρὰ τὸ θαυμασμὸ τους νὰ ἐκφράζουν. Ἰδια κι' ὁ Νίκαρος ἀγαπᾷ τὴν Τρισεύγενη. Τὴ Χάρη τους λατρεύουν, Ἀδιάκοπα. «Κι' ὅταν σπαιῖναι τραγουδᾷ καὶ πὶὸ πολὺ καὶ πὶὸ γλυκὰ. Κι' ὅχι μόνο τὴν Ὁμορφίαν τους στὸ Ἔργο δίνουν μὰ καὶ τὴ Γυναίκα πὶὸ Ὁμορφὴ ὑψώνουν μὲ τὸν ὕμνο τους οἱ Ὁραιολάτρες τῶν ὁμοίων «τὰ μάτια λάμπουν ἀπὸ μιὰ χαρὰ ἐκστατικὴ». Μὲ ἐσώφυχη δρᾶση πρῶτος μισομαντεύοντας τὸ μυστικὸ τῆς Σμαράγδας, ἡ Ἀγάπη σὰν τὸν Πόντο τῆς Μάννας βλέπει πολὺ βαθιά, μᾶς δίνει ὁ τραγουδιστὴς τὴν τραγικὴ συγκίνησιν: «Σμαράγδα, τί εἶναι αὐτὴ ἡ χαρὰ μέσα στὰ μάτια σου; Φωτιὰ εἶναι, δὲν εἶναι χαρὰ». Γιατί; ὦ γιατί; Καὶ τὴν ἀπάντησιν μαζὶ τοῦ τὴν αἰστανόμαστε ὅταν τὴν ἀσυγκράτητὴ ὁρμὴ βλέπομε πού στὸν Πρωτομάστορα σπρώχνει τὴ Σμαράγδα. Ἡ ἐντα-ση ὁλοένα αὐξάνει. Δὲ ξηλεῖται ὁ Τραγουδιστής, ἴσως καὶ ν' ἀγαπᾷ τὸν Πρωτομάστορα βαθιά γιατί ἔκείνη τὸν ἀγα-πᾷ, ἡ γυναῖκα του εὐαίσθητὴ ψυχὴ ἂν καὶ πολὺ ἄοριστα προαισθάνεται τὸν κίνδυνο. Ἐξέρει τὸ φοιχτὸ πού κρύβουν τὰ λόγια τῆς Μάννας. Κάτι μέσα του ἀλλάνθαστο τύπε ἀλλὰ δὲ θέλει ἀκόμα νὰ τὸ πιστέψει. Κι' ὅμως ἀνήμερος τὴν ἀγωνία τῆς ἀμφιβολίας νὰ υποφέρει, ὅσο καὶ νὰ τρέμει τ' ἀποτρόπαιο τῆς Ἀλήθειας, ἀδύναμος πόντα, μὲ πείσμα πα-ρακαλεῖ τὴ Μάννα: «Μίλα, ὅ τι κι' ἂν ποῦν τὰ χεῖλιά σου γλυκὰ εἶναι μπροστὰ στὴ σιωπὴ τους, τὴν ἀβάσταχτη». Ἡ Μάννα μένει βωβὴ μὰ ἡ σιωπὴ τῆς «σκληρότερη κι' ἀπὸ τὰ πὶὸ σκληρὰ τὰ λόγια στερεώνει τὴν τραγικὴ βεβαι-ότη: «ὦ Ἦλιε πού χαμοπετᾷς αἱματολαβωμένος κι' ὅπου δπου πέφτεις, ὦ Ἦλιε, τί ἔργα φοιχτὰ ἀπόψε θὰ χρυσώ-σεις!» Τί τὸν μέλλει γιὰ τὰ μεγάλα Ἔργα; «Μιά τρίχα τῶν μαλλίων τῆς Σμαράγδας ἀξίζει πὶὸ πολὺ ἀπ' ὅλα τὰ

γιοφύρια». 'Αλλ' ὁ λυγμός του «Σμαράγδα, γιατί δὲ φεύγεις;» δὲν ἀντηγεῖ στὴν ψυχὴ της, οὔτε καὶ σὲ καμιά ἄλλη. Ὁ Ὀμορφιάς δὲν τὸν ἀκούει ὅταν ἔλεος ζητεῖ γιὰ τὴν Ὀμορφὴ Πλανεύτρα. Δὲν ἔχει τὴ δύναμη ποὺ δοῦν, ποὺ σώζει, ποὺ ἀποκρυφα θὰ πάλευε κὰν ἐνάντια στὰ δυνατὰ ἔγῳ ποὺ τὴ θυσία ἀποφάσισαν ἀμίλητα ἀκόμα. Βαρειὰ κατὰρα εἶχε καταδικάσει κάποια ἀρχαία προφήτισσα, λέει ἕνας ἀπὸ τοὺς πῖο θλιβερά συμβολικοὺς θρύλους, ὅλα νὰ τὰ προαισθάνεται, ὅλα τὰ φοιχτὰ καὶ κανέναν νὰ μὴ τὴν ἀκούει, νὰ μένει πάντα ὁλομόναχη μὲ τὴν Ἀλήθειά της. Λίγο ἀπὸ τὴν Ἀγωνία της πονάει ὁ Τραγουδιστής. Ὅλο του τὸ εἶναι ὁράει νὰ σώσει τὴ Σμαράγδα κι' ὅμως ἀνήμερο εἶναι ὅλο του τὸ εἶναι. Κι' οὔτε τὸ ὑπέροχο τῆς Θυσίας γιὰ τὴν Ἀγάπη μπορεῖ ὁλοπλέρια νὰ νιώσει. Δὲν ἔχει μέσα του τὴ δύναμη ποὺ Θανάτους Δημιουργεῖ. Σηλλογισμένους ψιθυρίζει ὁ θαυμασμός του: «Πῶς δυνατὴ κι' ἀπὸ τὸ Θάνατο εἶναι ἡ Ἀγάπη; ... Πόσο γλυκὸ εἶναι τὸ κρῖμα, πόσο γλυκὸ». Ἀγαπᾷ τὸ κρῖμα ἀλλὰ δὲν ξέρεי πὼς κρῖμα δὲν ὑπάρχει στὸ ὁλοπλέρειο χάρισμα τοῦ ὁλόψυχου Ἐργου. Δὲ νιώθει, ὅπως νομίζει, τὴ Σμαράγδα ἀλλ' εἶναι ἄξιος γιατί σύμφωνα τὴν ψυχὴ του τονίζει σ' ἐντατικὰ λατρεία, εἶναι ὁ μόνος ποὺ θὰ αἰστανθεῖ πόσο ἄδεια μένει ἡ Ζωὴ ὅταν μισεύει ἡ Ὀμορφιά. Στὴ θύμηση ὅμως θὰ εὔρει πάλι τὴ νοσταλγικὰ του χαρὰ ὑμῶντας τ' ἄστρο ποὺ φωτίζει ἄσβυστο κι' ἀφοῦ χάνεται. Τοὺς μεγάλους Πόνους δὲν τοὺς πλάθει ἡ ψυχὴ του. Τὴ Σμαράγδα θὰ τραγουδεῖ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔπρεπε στὸ τέλος τὴ φλογέρα του νὰ σπάνει καὶ νὰ τῆς τὴ ρίχνει. Τὸν ὕμνο στὴν ἄφραστη γι' αὐτὸν Ὀμορφιά, κρατώντας σὰ θυσιαρὸ ἀνεχτήμητο, μόνο τὴ φλογέρα τραγουδεῖ ὁ δειλὸς Διαβάτης.

Τὴν Ὀμορφιά συμβολίζει ἡ Σμαράγδα. Ὁ Ψηλορείτης δὲ θέλησε ἀπὸ μὴ κοπέλλα νὰ ζωγραφίσει... τὴ Γυναίκα θέλησε νὰ πλάσει, τὴν ὥραία, τὸ μαγικὸ θέλητρο ποὺ στῆς Ἀγάτης τὴν ἀγκαλιὰ νανουρίζει τὰ παλληκάρια, τ' ἀπκοιμίζει μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνώτερη δουλειά. Τὴ μοιραία Γυναίκα. Ἐκεῖνη ποὺ συντρίβει γιατί δὲν ἀρμονίζεται στὸ Ἰδανικὸ τοῦ ἄντρα ἀλλὰ τὸν θέλει ὁλοτέλεια δικὴ της. Τέτοια ἡ μορφή τῆς Σμαράγδας ποὺ ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὴν ἐνότη τοῦ ὅλου Ἐργου, ποὺ μᾶς τὴν ὑπόσχεται ἡ ἴδια ἡ Σκέψη τοῦ Ποιητῆ. Γιατί, γιατί παράχρδα νὰ τὴν τόνισε; Εἶναι, ὁμορφὴ πολὺ ἡ Σμαράγδα, ἴσως καὶ τέλεια σὰ μορφή ἐξωριστῆ τοῦ Ἐργου, —δὲν εἶναι Κεῖνη ποὺ ἔπρεπε. Κάποια δράματα, δράματα χαραχτήρων, ἀπ' ἀντίθεση γεινούνται Ὅποιους χαραχτήρες θέλει στοχάζεται ὁ Ποιητὴς καὶ γίνονται ἡ δράση ἀπὸ τὴν πάλῃ τους. Μ' ἄλλα δράματα, συμβολικὰ ἢ ψυχικὰ ἢ κοινωνικὰ ὁρισμένους χαραχτήρες ἀπαιτοῦν. Τὴν πάλῃ στοχάζεται ὁ Δραματικὸς καὶ σύμφωνα πρέπει νὰ πλάσει τοὺς τύπους.

Καὶ πρῶτα θὰ θέλαμε νὰ μὴν εἶχε ὄνομα ἡ Σμαράγδα. Ἀνώνυμο σὰ βαθυστόχαστη σύλληψη ἄφησε τὸν Πρωτομάστορα ὁ Ψηλορείτης; ἄλλαξε τὴν παράδοση καὶ γιὰ τὸ δραματικώτερο μὰ πῶς πολὺ γιὰ τὰ ψυχικὰ φτερά, τὴν παράδοση ποὺ τὴ λέει γυναίκα κι' ὄχι πλατεῖα Ἀγαπημένη του. Πριγκιτέσσα, Βασιλοπούλα, Νεράιδα, ἡ Ἀγάπη ἴδια μ' ἀποκρυφε; νοστολγίες τῆς ψυχῆ; τὴν ὀνειρευόμαστε. Μεγαλεῖο δίνει τὸ ὀρίστο.

Ἐρχεται ἀγκαλιὰ κρατώντας τὰ λουλούδια καὶ τὰ χαρίσματα. Χαρίσματα γιὰ ὅλους τοὺς χωρικοὺς; στὸν καθένα ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, λίγη ἀπὸ τὴ χαρὰ ὁλοῦθε νὰ σκορπίσῃ ποὺ τόση καλοσύνη τῆς δίνει. Σματὰθαι γιὰ ὅλους, τρυφερότη

ἰδιαίτερη γιὰ τὸν πατέρα της αἰσθάνεται, ξεχωριστὴ γιὰ τὸν τραγουδιστὴ, γιατί ξέρεи τὴν Ἀγάπη του. Ἡ καρδιά της ξεχειλίζει ἀπὸ ἀνθούς καὶ σπόρους τραγουδιῶν. Εἶναι ἡ γλυκεῖα κοπέλλα, ποὺ μόλις πρωτοανοίγει τὰ μάτια στὴ Ζωή, δίνεται στὸν Ἄντρα μ' ὅλο τῆς τὸν Πόθο, μ' ὅλη τὴ λουλουδιὰ της ὑπαρξὴ σὲ κίνηση, ἐντατικὰ σκορπώντας μαζὴ μὲ τὰ ρόδα καὶ τῆς ψυχῆς της τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα. Τοῦ δίνεται μ' ὅλο τῆς τὸ εἶναι χωρὶς μιὰ Σκέψη ἐνδοιασμοῦ, μιὰ Σκέψη ἐκεῖνη νὰ τὸν κυριαρχήσει. Προσφορά εἶναι ἡ Ἀγάπη της καὶ δὲν ἀλυσσοδέθουν οἱ ἀγάπες ποὺ προσφέρονται, οἱ πολὺ ἄγνες κοπέλλες, ἀγνὴ κι' ἄς ρίχνει ὁ ὄχλος ἀνιωθὸς τὴ λάσπη τοῦ σὲ κείνο ποὺ κρῖμα νομίζει, δὲν ἀλυσσοδέθουν οἱ Ἐκστατικές. Ὅλη τὴ μέρα περιμένει πότε θὰ βραδυάσει γιὰ νὰ ἔρθει κοντὰ τῆς ὁ Πρωτομάστορας, ὅμως ζηλόφθονα δὲ μισοῖ τὸ γιοφύρι. Δὲ βλέπομε μιὰ ἀπαίτηση ὀρμητικὰ νὰ τῆς χαρίσει τὴν Τέχνη του γιὰ νὰ εἶναι ὅλη ἡ καρδιά του δική της; μιὰ στιγμή μόνο ἀκούμε ἕνα παράπονο μὰ κι' αὐτὸ τόσο πολὺ ὀρίστο θλιμμένο, τόσο πολὺ διαβατικὸ: «Μήτε καὶ σὺ ὁ ἴδιος δὲν ξέρεις ποιὸν ἀγαπᾷς πῶς πολὺ—τὴν τέχνη σου ἢ ἐμένα». Παιδιάτικοι φόβοι ὅπως τοὺς λέει ὁ ἴδιος ὁ Πρωτομάστορας ἐνῶ αὐτὸ τὸ ἀντιμέτωπο Ἀγάτης καὶ Τέχνης κλείνει ὅλο τὸ Τραγικὸ τοῦ Ἐργου. Ἀγαπᾷ τὴν ἀγάπη, παθητικὴ κι' αὐτὴ διαβαίνει ὅμοια σὲ τόσα μὲ τὸν Τραγουδιστὴ, ἀσπροφορεμένη διαβαίνει τὸ μονοπάτι τῶν ὀνείρων. Μονάχα ἡ Ἀγάπη ποὺ παθητικὰ αἰσθάνεται, τῆς δίνει κάποια δύναμη παθητικὴ, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ της.... Δειλὴ τρέμει ὅταν τῆς ἐλευτέρες ἰδέες του βροντοφωνάει ὁ Πρωτομάστορας, ὅμως ἡ λατρεία της τὴν ἀνυψώνει στὴ Νοῦση του. Μὲ φόβο ἀλλὰ καὶ τόλμη τὸν ἐκτενεῖ: «Μίλις ἀκόμα. Πόσο εἶσαι δυνατὸς κι' Ὀμορφος!» Ὅλο τὸ ἔγῳ τῆς πλάθεται σύμφωνα μὲ τὸ δικὸ του. Τὴν περιφρόνια γιὰ τὸν ὄχλο πρώτη φορὰ μαζὴ του τὴν αἰσθάνεται. Χαίρεται ὀδόβαθα ὅταν κείνος γιὰ τὸ χαμηλὸ στίτι μιλεῖ ὅπου θὰ φωλιάσει μὲ τὴν Ἀγάτην του γιατί Αὐτὸς τὸ θέλει, Ἐκεῖνη οὔτε σκέφτηκε νὰ τὸ ἐπιθυμήσει, Ἐκεῖνη εἶναι ἐτοιμὴ παντοῦ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ πιστῇ, δὲ θέλει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴ δική του τὴ θέληση. Κι' ἂν ἀκόμα τῆς ἔλεγε πὼς ποτὲ σὰν καὶ κείνη δὲ θ' ἀγαπήσει, ἀφοσιωμένη θὰ τὸ δέχτο, χαρούμενη δούλα τῆς Ἀγάτης της. Γι' αὐτὸν, ὅταν ἡ Μάννα Αἴτιο τοῦ χαλασμοῦ τὸν λέει, πνίγει καὶ τὸ δυνατό της σεβασμὸ καὶ φωνάζει μέσα στοῦς ἀλαλαγμοὺς τοῦ χοροῦ: «Ψεύτρα, εἶσαι Ψεύτρα». Κι' ἀγκαλιάζοντας τὸν πατέρα της, θέλοντας νὰ τὸν κάνει νὰ μὴν ἀκούσει, ξαναλέει: «Ψεύτρα». Μόλις ὅμως νοιώθει πὼς τὰ λόγια τῆς Μάννας ἐκεῖνη κι' ὄχι τὸν Πρωτομάστορα χτυποῦν, πὼς δὲν πρέπει Αὐτὴ νὰ τὸν σώσει, ἀμέσως ξέρομε πὼς σκοτώθηκε κάθε δύναμη μέσα της, πὼς σκυφτὴ θὰ ὑποκύβῃ στὸ ριζικὸ της. Κατὰχλωμὴ μιλώντας σὰν ἀντίλαλο ρωτᾷ: «Ἀπάνω στὸ κορμὶ τῆς Γυναίκας ποὺ πλάνεψε τὸν Πρωτομάστορα μόνο θὰ σιδεροχτιστῇ τὸ γιοφύρι»; Στὴν ψυχὴ της, ἂς μὴ τὸ εἶπε ἀκόμα οὔτε στὸν ἑαυτὸ της, ριζώθηκε ἡ ἀπόφαση τῆς μεγάλῃς θυσίας. Δὲ φεύγει ὅταν θὰ μπορούσε νὰ σωθεῖ. Καὶ στὴν τραγικὴ στιγμή ὅταν ὁ Πρωτομάστορας ἀρνιέται νὰ ὁμολογήσῃ καὶ τὸν τραβοῦν τὸν ἴδιο νὰ τὸν θάψουν, χωρὶς πῶς ἐσώτερη πάλῃ, πετιέται καὶ μ' ἕνα θριαμβευτικὸ ἀνατίναγμα ὅλου τῆς τοῦ κορμιοῦ τὸν σταματᾷ: «Σταθῆτε! Σταθῆτε! Ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ!» Ἡ δύναμη τῆς Ἀγάτης φτερά τῆς δίνει, εἷας ἐνθουσιασμός διονυσιακὸς τὴν ὑψώνει ὑπεράνω κάθε Πόνου. Ἡ Ἀγάπη νίκησε τὴν ὀρμητικὴν ἀγάπη τῆς Ζωῆς. Ἀνῶρελα, μὲ τρόμο τὴν ἀρ-

πάξει στα χέρια του ὁ Ἀρχοντας, μὲ λατρεία τῆς ἀγαλιάζει τὰ γόνατα* ὁ Τραγουδιστής. Ἡ Ἐξαψη στὸ Ἰδανικὸ τῆς τὴν ἔφερε μεθυσμένη, ἀσυγκράτητη φωνάζει: «Ἀγαπῶ τὸν Πρωτομάστορα. Πέρα καὶ πέρα. Ἄς τ' ἀκούσουν ὅλοι. Πρέπει ἐγὼ νὰ λείψω». Πῶς παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ὁμορφιὰ ὁ Ψηλορείτης; Εἶναι πάρα πολὺ ἄξια ἡ Ἀγάπη, σύμφωνη μὲ τὴν Τέχνην δὲ συντρίβει Καλλιτέχνες, Οἰχο μονάχα μιὰ στιγμή γιὰ τὸν πατέρα τῆς αἰστάνεται ἡ Σμαράγδα ὅταν ἀναγκάζεται ὅλα γιὰ τ' ἀτέλειωτα φιλιὰ νὰ ὁμολογήσῃ. Ὅμως καὶ αὐτὸς δὲν τὴν ἀδυνατίζει, οὔτε τὰ γαυγίσματα τοῦ χοροῦ ποὺ τὴ βρίζει, Ἱέρεια τῆς Ἀγάτης τῆς τὸν ἥμο της πρὸ περιήφανα ἀκόμα τραγουδᾷ: «Ἀ! φωνάζετε τώρα καὶ ἄλυστα σὰ σκυλιά. Τί μὲ μέλει; Ὅσο καὶ ἂ μ' ἀγγίζετε ποτὲ σας δὲ θὰ μπορέσετε νὰ λερώσετε τὸ κορμί μου ἐμένα. Τὸ κορμί μου μοσχοβολᾷ σὰν περιβόλι ἀνοιγμένο. Ὅλος ὁ ποταμὸς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σβύσει ἀπὸ τὸ κορμί μου τὰ φιλιὰ του. Εἶναι γλυκὸς ὁ θάνατος γιὰ κεῖνον ποὺ ἀγαποῦμε». Ὁ θάνατος ἀμόλυντο διατηρῶντας τὸ θησαυρὸ πρὶν πραγματικότη μικρὴ τὸν ἀγγίζει, ὁμορφαίνει τὴν ὁμορφιὰ τῆς φραγίας Ἀγάτης, ὑπερκόσμια τὴν ὁμορφαίνει. — Μόνο τὴν τελευταία στιγμή θυμάται ἡ Σμαράγδα τὴ γλύκα τοῦ φιλοῦ καὶ τοῦ ἀπάνω κόσμου. Παρθένα ἑλληνική, ἴδια μὲ τὶς ἀρχαῖες ποὺ ἀδάκρυτες καὶ ἀλύγιστες σὰν τὶς βορεινὲς κοπέλλες δὲν πηγαίνουν στὸ θάνατο ὅσο καὶ ἂν τὸν θέλησαν μόνες τους; γιὰτὶ μέσα τους δὲν αἰσθάνονται ἀπόκρυφες ἐκστατικὲς νοσταλγίες, σκληρὲς καὶ ἐξελεπτικαμένες ἡδονές, μπροστὰ στὸ ἀναπόφευκτο ξεσπάει ὁ θρήνος. Συγκινημένος πολὺ ὁ θρήνος τῆς Σμαράγδας ἀλλ' ἴσως μακρὺς πάλι γιὰ ἔργο θεατρικόν. Ἀφεῖστέ με ἀκόμα νὰ ζήσω μιὰ μέρα. Μόνο μιὰ μέρα. Δὲν εἶδα ἀκόμα καλὰ πῶς ροδίζουν τὰ βουνὰ σὰν ξημερώνει. Μήτε ποῖο πουλὶ πρωτοκελαδεῖ τὰ γλυκοχαρμάτα δὲν πρόσεξα ποτὲ μου». «Μεθυσμένη σὰ νὰ παραμιλεῖ ἀτλῶνει τὰ χέρια τῆς στὸν Ἥλιο ἀχόρταγα. Τὰ μιλιά τῆς; τὰ μάτια τῆς; τὰ χέρια τῆς γεμίζουν ἥλιο. Σὰν τὴ διυρισμένη γῆ τὸ κορμί τῆς τὸν ἀπορροφᾷ σὰ σῶμα Ἀγαπητικοῦ τὸν νιώθει ἀποπάνω τῆς». Ἀλλ' ἀσβέστη καὶ πέτρες τῆς ρίχνουν καὶ ὅλας οἱ Ματιόροι ἐνῶ κρυφῇ, παραπονεμένη ἀντιχάει ἡ φωνὴ τῆς: «Σιγὰ, σιγὰ, πονῶ». Καὶ τρέμει. Κι' ἂν τρέμει τὸ γιοφύρι ὅπως τρέμει ἡ καρδοῦλα τῆς; ὅπως τρέμει ἡ φωνὴ τῆς; Ὅχι, σὴ μεγάλη σιγαλιά, ποὺ τὴ διακόπτει μόλις τὸ χτύπημα καὶ τοῦ Τραγουδιστῆ τὸ κλάμμα ἀκούεται πάλι: «Σῶπα, καλέ μου, καὶ μὴ φοβᾶσαι. Σίδερο θὰ κάνω τὴν καρδοῦλα μου, σίδερο νὰ γενεῖ καὶ τὸ γιοφύρι. Σίδερο θὰ κάνω τὰ μαλλάκια μου. . . σίδερο νὰ γίνουν καὶ οἱ διαβάτες. . . Ἀγάπη μου». Γιὰ νὰ σιδεροθεμελιωθεῖ τὸ γιοφύρι τοῦ Καλοῦ τῆς, γιὰ νὰ ζήσει τὸ Ἔργο του καὶ τὸ Παράπονο τῆς στερνῆς του ἀγωνίας προσφέρει. Δημιουργεῖ ὁ Ποιητής. Γιὰ κάποιον ἀδερφὸ μιλεῖ τὸ δημοτικὸ Τραγοῦδι. Ξένος γιὰ τὴν ἐνότη τοῦ ἔργου καὶ ἀδύνατος. Μεγαλόστοιχα ὅλη τὴ θυσία στήν Ἀγάπην τὴ χαρίζει ἡ γλυκεῖα γλυκεῖα κοπέλλα τοῦ Ψηλορείτη ἀσπρη πεταλούδα ποὺ καλεῖται μὲ χαρὰ στὸ Φῶς ποὺ ἀγαπᾷ. Τὶς συμπάθειες νικά, μαζὶ τῆς πονοῦμε. Ἡ λυρικὴ ἐκσταση τῶν λόγων τῆς; μᾶς μεθᾷ. Γιὰ μιὰ στιγμή πιστεύει πῶς ἡ Σμαράγδα εἶναι ἡ Γυναίκα ποὺ θέλησε ὁ Ποιητής, γνήγορα ὅμως πάλι τὴ βλέπομε ὅπως ἐσώτερα θὰ τὴ φαντάστηκε καὶ δὲ μᾶς τὴν ἔδειξε. Ἀγρια, δαιμόνιο, πολὺ ὠραία στήν ξωτικιά τῆς Κακία, στὸν Ὀλεθρὸ ποὺ σκορᾷ. Γυναίκα πλανεύτρια καὶ θανατηφόρα. Πονοῦμε τὸ Ἀσύμφωνο.

(Στᾶλλο φύλλο τελώνει)

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑΣ

Ποριώτης πρὸς Ταγκόπουλο καὶ Ταγκόπουλος πρὸς Ποριώτη καὶ πάλι Ποριώτης πρὸς Ταγκόπουλο.

12.2.1916.

Φίλε Ταγκόπουλε,

Δίνει ἀφορμὴ σὲ στοχασμοὺς τὸ ἄγγελμα πῶς ὁ κ. Ξενοπούλος σοῦ ἔστειλε ἄρθρο γιὰ τὸ «Νουμά», ὅπου «ἀλωνίζει ὅλους τοὺς κριτικούς, καὶ ἐμένα μαζί». Δὲ μὲ νοιάζει γιὰ τὸν ἐαυτὸ μου καμάρι μου νὰ μὲ βρίζῃ ὁ κ. Ξ.—Εἶναι τόσο μακριὰ οἱ δρόμοι μας! Μὲ μέλει γιὰ τὸ «Νουμά».

Εἶσαι πολὺ γελασμένος, ἀν πιστεύῃς μὲ τὰ σωστά σου πῶς ὁ «Νουμάς», καὶ ὅποιο περιοδικόν, εἰν' ἐλεύτερο βῆμα. Ὅ,τι γράφεται μέσα, μὲ σκοπὸ νὰ κρινῇ, πρῶτ' ἀπ' ὅλα θὰ πῇ πῶς τὸ ἐγκρίνει ὁ ἐκδότης του, ἐξὸν ἂν τοῦ ζητήσῃ κανεὶς νὰ διορθώσῃ τίποτε ἀνακρίβειες καὶ ἔτυχε προσωπικά νὰ τὸν πειράζου. Καὶ τώρα τελευταίαν, προσωπικὸ τίποτα δὲ γράφτηκε γιὰ τὸν κ. Ξ. στὸ «Νουμά». Κ' ἔπειτα, ὁ κ. Ξ. δὲν εἶναι συνεργάτης σου. Πότε σοῦ ἔδωκε τίποτε δημιουργικὸ δικό του; Ὅ,τι σοῦ ἔγραψε, τὸ ἔγραψε γιὰ νὰ ρεκλαμάρῃ τὸν ἐαυτὸ του. Κ' ἔχει δηλώσει, — θὰ τὸ θυμᾶσαι καλῆτερά μου ποῦ! — πῶς γράφει σὲ 8, τι γλώσσα τοῦ παραγγεῖλουμε, καὶ «ἀρχαῖα» μπορεῖ νὰ γράψῃ, φτάνει νὰ τὸν πλερώνουμε. Ὅ,τι λοιπὸν ἔχει τυπωθεῖ δικό του στὸ «Νουμά», τοῦ εἶναι πλούσια πλερωμένο, — καὶ τώρα, χτυπώντας μέσα στὸ «Νουμά» τοὺς συνεργάτες τοῦ «Νουμά», θὰ κερδίσῃ ὁ ἴδιος, γιὰτὶ στὸν κόσμον θὰ φανῇ πῶς τὰ γράφει αὐτὰ ὁ «Νουμάς». Αὐτὸ σοῦ λέει καὶ τὸ λόγο ποὺ ἔστειλα, γιὰ τὰ κριτικὰ γυμνάσματα τοῦ Ἀλχη Θρύλου σου, γράμμα στήν «Ἐστία». Νὰ σοῦ τὸ ἔστειλα, καὶ νὰ τὸ τύπωνες, — θὰ εἴτανε σὰ νὰ σ' ἔδριζα, καὶ στὸ «Νουμά» μέσα, πῶς τυπώνεις ἀνοησίες.

Ἀμα στὸ «Νουμά» γράφουμε κριτικὴν, ὁ Ψυχάρης γλωσσική, ὁ Παλαμᾶς ποιητικὴν, ὁ Ρήγας Γκόλφης λογοτεχνική, καὶ τὴ γράφουμε μὲ σύστημα δικό τους — γιὰ μένα κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κριτικάρῃ τὴν κριτικὴν τους μέσα στὸ «Νουμά». Ἐδωκες κάποτε τὴν ἐπίσημη κριτικὴν τοῦ «Νουμά» σὲ ἄλλους (Γ. Πολίτη, Ἀλιμπέρτη κλπ.), — ἄλλαξες δηλαδὴ σύστημα, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ποῖς; Πελάγωμα τοῦ ἀναγνώστη, ὑστερ' ἀπὸ λίγο ἀφαντος ὁ κριτικός, καὶ δυσπιστία στὸ περιοδικόν σου. Γιατί, τὸ ξέρεις δά, ἡ κριτικὴ δὲ γράφεται γιὰ νὰ κἀνῃ τάχα τὴ δασκάλα στοὺς δημιουργοὺς τεχνίτες, μὴδὲ γιὰ νὰ φωτίζονται μετὰ τοὺς οἱ κριτικοί, γράφεται κυρίως γιὰ νὰ γίνεταί ἐξηγὸς τοῦ κοινοῦ ποὺ διαβάσει. Καὶ θέλει σύστημα. Πολεμᾷ ἕνας τὴν ἐπίσημη κριτικὴν σου μέσα στὸ φύλλο σου τὸ ἴδιον; Θὰ πῇ πῶς τὸ φύλλο σου δὲν ἔχει σύστημα. Καὶ μὴ θαρρῇς πῶς δὲν ἔχει σημασίαν τὸ τί θὰ γράψῃ ὁ κ. Ξ. Ὁ κ. Ξ. ἔχει ὄνομα, ἔχει πέραση στὸν πολλὴν τὸν κό-